

el nem múló értékű lélekrajza bizonyára mindenkor a fölülmúlhatatlanul leg-szebb palmaágat fogja jelenteni a Herczeg Ferencről szóló irodalom dicső koszorújában.

Gyulai Ágost.

Mártonffy Károly (szerk.): A mai magyar szociálpolitika. — Az 1939. évi közigazgatási továbbképző tanfolyam előadásai. — Közzéteszi: dr. vitéz Keresztes-Fischer Ferenc m. kir. t. t., belügyminiszter. — Budapest, 1939. 1030 l.

A hatalmas terjedelmű kötet *A Korszerű Közszolgálat Utja* c. sorozat 10-ik számaként jelent meg. Mjént a címből is kitűnik, az 1939. évi közigazgatási tanfolyamon elhangzott előadásokat tartalmazza. A belügyminisztérium hivatalos kiadványa s bár, hogy az értékes és tartalmánál fogva rendkívüli érdeklődésre igényt tartó munka könyvárusi forgalomba nem került.

Mártonffy Károly immár egy évtizede irányítja a közigazgatási tisztviselői szakszerű s időszerű továbbképzésének értékes és terhes munkáját. Mint vérbeli pedagógus nagyon jól tudja, hogy a csak előadásban nyújtott tanítást igen könnyen veszélyezteti a csak részben való megértés, valamint a gyors elfelejtés. Ezért a tanfolyami előadások évről-évre igen szép kiállítású kötetekben napvilágot is látnak és ezzel a bűvarkodó, de az előadásokat végighallgatni nem tudó szakérdeklődők is hozzáférhetnek a nagy kincshez. A fáradhatatlan szerkesztő ily módon már számos kötettel gazdagította a magyar tudományos irodalmat. Ezek a művek nemcsak céljukban pedagógiai vonatkozásúak, hanem igen sok értékes tanulmány közvetlenül nevelésügyi tárgyú is. Ezért kedves kötelességünknek teszünk eleget akkor, amikor a kiadás hivatalos természetét következtében amúgy is bizonyos mértékig háttérben maradó *Mártonffy Károly* munkásságát pedagógiai szempontból kívánjuk méltatni.

A kötethez *Teleki Pál gróf* miniszterelnök írt előszót. Találóa állapítja meg, hogy: »A szociális kérdéseknek és szociális irányzatnak értelme, tartalma magyarán az, hogy a közigazgatási tisztviselőknak az emberhez való közelebbjutását szolgálja. Azt, hogy ne ügyeket intézzünk, hanem emberekkel foglalkozunk. Azt, hogy ne sablonok szerint cselekedjünk, hanem az emberi élet változatossága szerint bánjunk kivel-kivel.« — Az élet bizonyos egyformásulás mellett egyben differenciálódik is. Ennek következtében mindinkább egyéniékké válnak a közigazgatás esetei is. Az egyéni elintéztést szolgálja a közigazgatás, »a decentralizációval is, amelynek nem az a célja, hogy az íróasztalok az ország különböző városaiban álljanak, hanem az, hogy az intéző emberek olyanok legyenek, akik saját felelősséggel, felsőbb hatóságaik megkérdéztése nélkül mernek és tudnak helyükön cselekedni és intézkedni, emberi és tisztviselői felelősségérzetből egyaránt, hogy közelebb kerüljenek azokhoz az emberekhez, akikről intézkedniök kell, akiknek ügyeivel foglalkoznak.«

Vitéz Keresztes-Fischer Ferenc Szociális szempontok és feladatok az általános igazgatásban címen szabta meg a tanfolyam előadásainak irányát. Bevezetésképen szellemtörténeti szempontból megítélve világítja meg a szociális feladatok szolgálatának fontosságát a mai világban. A mai társadalmi és gazdasági berendezkedés gyors és mélyreható átalakulásának hajtóerejét

nagyon intenzív társadalmi feszültségek adják meg. A történelem folyamán már ismételtelen bebizonyosodott, hogy a nagyobb társadalmi igazságosság-ságra való törekvés jellemzi e korokat. A mi időnk vezetőeszmeje: »Az egyén szabad és korlátlan érvényesülése helyett a közösség érdekeinek feltétlen előtérbenyomulása és az a követelmény, hogy az egyén a maga önzését alárendelje a közösségnek.« A korszellem másik vonásaként kifejezett megállapítás az egész munkában egyik legnagyobb jelentőségű gondolat s ez annak a szükségessége: »hogy a materializmus helyébe egy spirituálisabb, vagy mondjuk így: spirituális életszemlélet lépjen, hogy emberebb embereket neveljünk, hogy közelebb hozzuk egymáshoz az embereket, hogy nagyobb megértéssel legyünk egymás bajai és gondjai iránt.«

A szociális kérdések elintézése nagy feladatot jelent az állam és szervezete, a közigazgatás számára. A gyors és helyes intézkedés gátloóinak felsorolása között helyesen mutat rá arra, hogy a tisztviselők egy része, főleg az idősebbek, nem lehettek eddig abban a helyzetben, hogy a szociális kérdésnek és a szociális politikának jelentőségüket megillető figyelmet szentelhettek volna. Épen ez esett döntően a latba a *IV. Közigazgatási Továbbképző Tanfolyam* tárgyának megválasztásakor. Itt emlékezik meg a miniszter a két és fél évvel ezelőtt megbízott szociális tanácsadók szerepéről is, talán elsőízben hivatalos formában, mondván: »azért, hogy a közigazgatási önkormányzat számára szociális problémák körének minél teljesebb felismerését lehetővé tegyem és módot nyújtsak nekik arra, hogy a megoldás módját illetően könnyebben megtalálhassák a célra vezető módszereket, a minisztertanácsnak javaslatot tettem aziránt, hogy a vármegyék főispánjai mellé a hazai szociális viszonyokat és a kormány szociálpolitikai elgondolásait ismerő szociális tanácsadók rendeltessenek ki, akik ebbeli működésük mellett a vármegyék szociális helyzete tekintetében szerzett tapasztalataikról a kormányhatóságnak is értékes tájékoztatásokat adhatnak.« Egyidejűleg gondoskodott a községekben elvégzendő szociális munka ellátásáról is, olyképen, hogy igen sok községben községi kisegítő munkaerőt alkalmaztatott.

Tudatában van természetesen annak, hogy mindez még csak a kezdet kezdetét jelenti. »Közigazgatásunk szociális irányú kiépítésének további folytatása, vagyis a közigazgatás szervezetének, hatáskörének és funkciójának a szociális irányú továbbfejlesztése a kormányzatnak komoly szándéka...« Hogy mennyire komoly volt e szándék, kiténik abból, hogy rá egy évre megszületett az 1940. XXIII. t. c. az *Országos Nép- és Családvédelmi Alap* életrehívásáról.

Az előttünk levő nagy munka egyébként nyolc fejezetre oszlik: I. A közigazgatási politika szociális vonatkozásai (ezt a fejezetet vezeti be *Keresztes-Fischer Ferenc* ímént vázolt előadása). — II. Az állam a szociális munkában. III. Az egyházak szociális munkája. — IV. Szociálpolitika a városban. — V. Szociálpolitika a mezőgazdaságban. — VI. Ipari szociálpolitika. — VII. A társadalom a szociális munkában. — VIII. a) Család és gyermek szociális gondozása. — VIII. b) Az egyetemi ifjúság és egyéb értelmiségek szociális gondozása.

A nagy terjedelmű munkában szép számmal foglalnak helyet nevelésügyi vonatkozású előadások. Ez természetes is. A »szociális« fogalma csak az emberrel kapcsolatban használatos. Az emberre vonatkozó tudományok közül pedig a szociális irányiakhoz a lélektani és nevelési tudományok állanak legközelebb.

Szociálpolitika és művelődéspolitiká címen *Imre Sándor* szólott a kettő összefüggéséről. Előadását a következőkben foglalja össze:

a) Minél csekélyebb valamely országban vagy valamely társadalmi rétegben a közműveltség, a szociálpolitika annál gyarlóbb, mert annál kevesebben igyekeznek és tudnak benné résztvenni; a jelentősége pedig annál nagyobb, mert műveletlen emberek körében a szociálpolitikának sokkal több és elemibb feladata van; sikere azonban annál lassúbb, mert műveletleneken nehéz segíteni.

b) Gazdasági viszonyok javítása csak a műveltségi viszonyok javításával párhuzamosan, a két tevékenység összehangolása esetén remélhető (szociálpolitika és művelődéspolitiká; gazdasági szükségletek és nevelési feladatok).

c) A szociálpolitika intézőinek tudniok kell, hogy az emberekre való hatásnak meggondolása, az emberek minőségének javítása nélkül nem boldogulhatnak; a művelődéspolitiká intézőinek pedig tudniok kell, hogy ennek gazdasági feltételei és következményei vannak; a művelődés fokozza az igényeket, tehát növelni kell a lehetőségeket a növekvő igények kielégítésére.

d) Munkaalkalmak teremtésének és munkaerők nevelésének együtt kell haladnia.

e) A szociálpolitika legelső feladata, hogy ily szempontokat megértő és alkalmazni képes embereket állítson ebbe a munkába; ez művelődéspolitikai lépés.

Minél tisztábban látják ezek azt, hogy a közigazgatás minden egyes embernek, az egész társadalomnak életét teljesen átfogja, befolyásuk annál nagyobb, egész népünk lelki átalakulására. Ezt a befolyást a szociálpolitika és művelődéspolitiká szoros egységének tudata teheti legmélyebbé.

Joó Tibor: Nemzetnevelés és szociálpolitika címen tartott előadása első-sorban fogalmi és rendszertani síkon mozog. Szerinte »a szociálpolitika, a társadalom szerkezetének, életének és fejlődésének tervszerű rendezése és irányítása«. »Az emberi társadalmat az különbözteti meg a természet kezdetleges csoportosulásaitól, a nyájtól és hordától, hogy szellemi közösség.«

»A szociálpolitikának legegységesebb feladata, mely az összes szociálpolitikai funkciókat magában foglalja, in nuce: a közösségi összetartozásnak kifejlesztése és megerősítése a közösség élményének és értelmének tudatosítása által tagjaiban. Ez pedig nevelés.«

A társadalmon ebben az esetben nemzetet, még pedig nemzetünket értjük. A »nemzeti szociálpolitika pedagógiai feladata a nemzetnevelés, sőt még helyesebben a nemzetnévelés.« »Az, hogy a társadalom tagjaiban, a magyar közösség minden egyénében felébredszük a nemzeti összetartozás érzetét és akaratát..., mert a közösség csak tagjai öntudatában és akaratában élt.«

»A magyar nemzeti szociálpolitikának legelső, legsürgősebb, legéletbevágóbb feladata társadalmunk nemzetnévelése.«

»A nép és nemzet lényege szerint hagyomány.« A szerző a két fogalmat részletesen elemezve összehasonlíttja s megállapítja, hogy »a nép és nemzet épen az által sajátos emberi közösség, hogy a természetes vérvközség helyére lép, azt kitágítja, felemeli, megnemesíti, magasrendű célokat, értékeket ad neki, átszellemíti.«

Fejtegetései során érdekesen állapítja meg, hogy a szellem mindig hivatásvállalás és felelősség.

»Általános nemzeti feladat hát, a mi helyzetünkben és napjainkban a legszorogatóbb nemzeti szükség, népünknek nemzetnévelése, minél nagyobb mélységekig, minél szélesebb körben.«

»A nemzet szelleme hagyományaiban van lerakva, beágyazva. A hagyomány az, amiben a múlt, jelen és jövő, a nemzet egész örökkévalósága egyesül és kifejeződik.«

A mélyenszántó tanulmány a címben jelölt tételnek értékelméleti részét tárgyalja. A rendszeres és módszeres nemzetnevelés ismertetésére nem terjed ki.

Mártonffy Károly: Fejezetek a közigazgatás racionalizálásából című tanulmánya igen szélesre ágazó, módszeresen tudományos munka képét tükrözi. Nagy gonddal gyűjti össze általában az államszervezésre és a magyar bürokráciára, valamint a közigazgatás reformjára vonatkozó adalékokat. Jellemző pl. az egyik idézete: »A bürokrácia az országban ezentúl is bizonyos fajta papiros-kényuralmat gyakorol. A valóságban ő uralkodik az állam anyagi berendezésén, ő tartja kezében a hatalmat, mert a kormány és nemzet között közvetítő. Ugyanúgy, mint Franciaországban, a nemzetnek a kormány intézkedéseiről csak akkor van tudomása és oly mértékben, amikor és ahogyan a bürokrácia ez intézkedéseket helyesnek itéli. A miniszteri rendszabályok gyakran holt betűk maradnak, mert az illetékes hatóság nem tartja érdemesnek arra, hogy tudomást vegyen róluk. Igen gyakran a miniszter, akit közvetlen alárendeltjei ügyesen körülvesznek, azt sem tudja, mi a sorsa az ő határozatainak.« (*Sauvageot A.: Découverte de la Hongrie, Paris, 1937.*) A nevelői véna szólal meg a tanulmányban, akkor, amikor *Spenglernek* a német ifjúsághoz intézett felhívásából arra hivatkozik, hogy az ifjúság figyelje meg, tanulmányozza és lessen el a nagy államvezetők munkamódszerét. »A filozófus éles szemmel vette észre — mondja Mártonffy — azt az óriási revelési lehetőséget, amit a nagy államszervezők példája és munkamódszere magában rejt.« A tanulmánynak ez a fejezete — *a nagy államvezetők hivatali munkamódszerének tanulságai* — voltaképpen sok vonatkozásában karakterológiai ábrázolás. A nagy államvezetők jellemzése sokféle lélekszerkezet megrajzolására ad alkalmat.

A továbbiakban szerzőnk foglalkozik *A közlisztviselők és a közönség, A közigazgatás és a sajtó, A közhivatali munka tisztviselő szemmel nézve* és végül *Közigazgatásunk korszerű megszerzésének jövője* kérdésekkel. Ez utóbbiban hivatkozik az Amerikai Egyesült Államok elnökének, *Roosevelt-*

nek egyik, a nevelőknek igen nagy értéket jelentő kitételére, mely szerint: »... a kormányzás megszakítatlan megfontolást, serkentést, önmegtartóztatást és a tanításra való képességet követel; mert az államférfiú legfőbb feladata: a nevelés.«

A továbbiakban *Papp Antal: A cserkészlet állampolgárnevelése és szociális vonatkozásai-ról* szól.

Kádár L. Levente a mostanában vajúzó *gyámügy szociális vonatkozásait* fejti ki. Bölcselkedő gondolatmenete elején a szociálpolitika fogalmát boncolgatja és megállapítja, hogy a szociálpolitika úgy tekinthető, mint a gyengébb társadalmi osztályok illetőleg a gyengébb társadalmi osztályok tagjainak védelme a gazdasági élet harcaiban. Fejtegetései során hangsúlyozta, hogy a fiatalkoriak bíróságára és az igazságügyi gyermekvédelemre vonatkozó tételes jogszabályaink a legtökéletesebbek, Európaszerte mintául szolgálnak: azonban más a jogszabály és más a végrehajtás — fűzi hozzá. Benne is megszólal a pedagógus, midőn nagyon helyesen megállapítja, hogy e téren sok esetben hiányzik a szükséges előképzettség. Elsősorban is a megyei városok ülnökeinek teljesen elégtelen képesítését hangoztatja. Valamint azt, hogy a megalkotandó gyámügyi szervezetben a bírói és közigazgatási szervezetnek nem a hátrányos, hanem az előnyös oldalait kell egyeztetnünk.

»A kiskorúnak erkölcsös, hazafias, a társadalmi viszonyokba beilleszkedni képes emberré nevelése a köz szempontjainak érvényesítését kívánja.« Igéri, hogy az új gyámügyi reform, amely a szociális feladatok megoldását nagyobb mértékben bizza majd a gyámhatóságokra, nagyobb cselekvési lehetőségeket, korlátlanabb intézkedési módokat biztosít azok számára.

A pedagógiai vonatkozású cikkek közül figyelmet érdemel még *Szombatfalvy György: Vándoriskola és tanyai internátus* című előadása.

E rövid néhány szemelvény csak igen hézagos és színtelen képet nyújthat arról a hatalmas anyagról, amelyet az értékes mű felölel. Ugyyszólván mindenki, aki emberi kérdések iránt érdeklődik, talál benne valamit, ami megrágadja őt. Tanulmányozása terjedelmessége ellenére sem nehézkes, mert az előadások magukban külön-külön egységet alkotnak, szerkezeti összerendezettségüknél fogva mégis kapcsolatban állanak egymással. Ez a rendező-szerkesztő munka *Mártonffy Károly* érdeme, aki a kellő rendszeresség mellett óriási körültekintéssel válogatta össze a gazdag anyag hivatott előadóit is.

Cser Lános.

Lajos Sándor: Tessedik Sámuel és a német szellemi élet. (Minerva Könyvtár 133. sz.) Budapest, 1940. 8-r., 91 l.

Tessedik kezd divatba jönni. Eddig csak társadalompolitikusok, közigazdák és nevelők búvárolták, most már fölfedezik a filologusok is. Egyszerű a jelenség magyarázata: Tessedik mindent átfogó polihisztori, mindent egységbe vonatkozó fausztii szelleme. Biztos, hogy papok, néprajzírók, orvosok, falukutatók és sok más foglalkozásbeli még csak ezután fordul majd hagyatékához, mert minél jobban befolyásolja világnézetünket korunk szociális politikája, közösségi fejlődése, annál élénkebben kutatjuk a nagy szarvasi előhírnök életét, tetteit s írásait.